

STUDII ȘI CERCETĂRI: ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

CZU: 37.018.48

CONTINUITATEA DINTRE MILENII

Laurențiu ȘOITU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România

Recentul eveniment al primirii celui dintâi universitar din Republica Moldova în Galeria Internațională a Educației Continue și a Adulților – International Adult and Continuing Education Halle of Fame, Oklahoma University, USA – constituie un prilej de evocare a rolului personalităților domeniului. Apelăm la exemplul oferit de pedagogul George Văideanu, subliniind importanța operei sale în garantarea unității și continuității în educație. Ne folosim de ideile grupate în *Educația la frontiera dintre milenii* (1988), dar și de experiența sa deosebită ca funcționar superior UNESCO în perioada 1973-1980. Dorim să arătăm că relevanța și coerența educației pot fi garantate de continuitatea acesteia, așezată pe temeiul puternic al educației inițiale, pe tactul și personalitatea profesorului bine pregătit, pe autoritatea educatorului susținută de sistemul național de învățământ. Articolul ne permite o prezentare a ideilor prin conexiuni cu acelea ale altor autori europeni și internaționali.

Cuvinte-cheie: *relevanța și coerența educației, educație continuă, educație inițială, triumful educației.*

CONTINUITY OF THE MILLENNIUM

The recent event of including the first university member from the Republic of Moldova into the International Adult and Continuing Education Hall of Fame, Oklahoma University, USA is an occasion to evoke the roles of the important personalities in the field. We make appeal to the example offered by the educationalist George Văideanu, by emphasizing the importance of his work in guaranteeing the unity and continuity in education. We use the ideas gathered in his paper *The education at the frontier between millennia* (1988), but also his extraordinary experience as UNESCO superior magistrate during 1973-1980. We aim at showing that the relevance and coherence of education can be guaranteed by its continuity, set on the strong fundament of the initial education, on the well trained teacher's tactfulness and personality, on the educator's authority supported by the national education system. The article allows us to present the ideas by connecting them to the perspectives of other European and international authors.

Keywords: *relevance and coherence of education, lifelong education, continuing education, initial education, education triangle.*

În noiembrie 2015¹, la un an după ce Spiru Haret a fost inclus în Galeria Internațională a Educației Continue și a Adulților – International Adult and Continuing Education Halle of Fame, Oklahoma University, USA – acestuia i s-a alăturat profesorul George Văideanu, unul dintre pedagogii români reprezentativi, cu recunoaștere națională și internațională. În acel moment, 2015, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – locul în care s-a desfășurat ceremonia primirii noilor membri – un oaspete, dar și ministrul de atunci al educației, sublinia că „evenimentul prilejuiește și o legătură între două secole”, deoarece Haret își desfășura opera de

¹ Anul trecut, în noiembrie 2016, profesorul Vladimir Guțu, de la Universitatea de Stat din Moldova, devine primul universitar al Republicii Moldova inclus între membrii Galeriei mondiale a educatorilor, <http://www.halloffame.outrreach.ou.edu/2016/Gutu.html>

construcție a sistemului școlar românesc exact cu o sută de ani înainte. Precizarea ne-a amintit că despre profesorul George Văideanu putem spune că ne-a favorizat legătura dintre milenii! (Idea îi aparține, în întregime, fiind marcată de lucrarea sa *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Editura Politică, 1988).

Profesorul George Văideanu a activat la toate nivelurile educației din România – de la primar până la cel academic, deținând funcții de execuție și de decizie – limitate în țară, dar mai importante la nivel internațional, ca funcționar superior UNESCO, în perioada 1973-1980. A susținut mereu, cu argumente, că pedagogia universitară este una în care profesorul se adresează adulților, că educația adulților impune condiționări psihologice și metodologice distincte de cele prezente în pedagogia școlară, că motivațiile învățării la adulți sunt cele ce dictează regulile de elaborare a curriculumului. În accepțiunea lui George Văideanu, există o relație directă între vârsta studenților și obiective, conținuturi, strategii, mijloace, locul învățării, tehnicile de evaluare a rezultatelor.

Meritul său de excepție este că în toate pozițiile de decizie a știut a valorifica tradițiile școlilor românești, europene și mondiale, a avut o gândire și o înțelegere holistică a evoluțiilor, a subordonat obiectivele unor scopuri ale viitorului previzibil, cu alternativele sale dorite, dar și cu maximă atenție la pericolele unor crize nedorite.

George Văideanu a organizat primul simpozion european *Educația Adulților – Cercetare științifică și acțiune culturală/ Adult Education/Scientific Research and Cultural Action* [1], la București, în decembrie 1968, cu participarea unor personalități internaționale. Îl amintim doar pe Paul Lengrand. Acum, la Simpozion, participanții externi îi vor cunoaște concepția și acțiunile privind educația – cu importanța ancorării în finalități necesare construcției unei lumi a păcii și democrației. Dacă dorim să aflăm cât succes a avut primul simpozion european *Educația Adulților*, atunci este suficient să menționăm că însuși invitarea profesorului G.Văideanu în corpul de specialiști UNESCO se întemeia pe ideile exprimate în lucrările anterioare, încununate de acțiunea orientată spre educația continuă, spre *metodologii coerente și relevante* [2]. Aceasta este confirmarea cea mai înaltă a operei pedagogice a celui care s-a ferit cu multă smerenie în utilizarea dreptului de a se numi autor de *pedagogii*.

Când cineva va fi preocupat să identifice domeniile de afirmare, dezvoltare și manifestare a activității profesorului G.Văideanu, probabil va observa că dominantă rămâne preocuparea pentru educația continuă. Chiar și atunci când vorbește despre rolul școlii în educația permanentă aceasta este „etapa fundamentală” [3]. În căutarea de a da concretețe obiectivelor „Deceniului mondial al dezvoltării culturale”², G.Văideanu va înregistra la UNESCO cercetări românești consacrate „Educației pentru pace și democrație” și „Un curriculum pentru Europa de mâine”. E ușor de observat că ambele cercetări au preocupări pentru conținuturi ale educației pe durata întregii vieți, sunt orientate spre formarea atitudinilor și comportamentelor superioare, spre însușirea cunoștințelor ce pot deveni temelie a viitoarei desăvârșiri a persoanei. Cercetările – în care, prin bunăvoința coordonatorului lor, G.Văideanu, am fost cooptat ca secretar științific – au avut cel mai mare ecou în școli din Iași, Bacău, Ploiești, București, Târgoviște, Craiova, Timișoara. A fost o experiență deosebită, deoarece era o acțiune generată de și ancorată în proiecte mondiale UNESCO, sub organizarea unui specialist recunoscut, dominat el însuși de credința, știința și dorința de a fi de folos școlii. În contrast cu toate celelalte proiecte venite de la „centru”, de la minister, acestea erau gândite, desfășurate și realizate altfel. Totul era diferit. De la modul de adresare, de identificare a resurselor umane – bazate pe voluntariat – până la evaluarea efectelor produse de noile experiențe de învățare. Proiectele erau gândite spre a fi de folos profesorilor, elevilor, școlii, comunității. Rezultatele se diseminau prin intermediul tuturor actorilor procesului. În momentul în care apărea o nouă școală pilot, un club UNESCO – mai târziu, după '90 – solicitările din respectiva localitate, din județ ori județe învecinate erau de câteva ori mai mari.

Bucuria profesorului era generată de adeziunea educatorilor, a părinților, a unor decidenți locali atât la ideile proiectelor, cât și la efortul de a regândi procesul învățării, la reșezarea relațiilor din perspectiva obsedantului *mâine*, a *frontierei dintre milenii*. George Văideanu știa mai bine decât oricine că viitorul are, probabil, alternative dezirabile, dar și din cele nedorite. Cunoștea dimensiunile crizei sistemului românesc – induse de renunțările dureroase la tradițiile școlii noastre, de rupturile impuse în relația cu lumea occidentală – precum și inerentele încercări în fața cărora se situa lumea contemporană. Doar abilitatea, știința de a folosi bine și cu folos mecanismele argumentării, de a doza „uleiul diplomației”³, atitudinea optimistă, credința că

² Lansat de UNESCO, în 1988

³ O expresie des folosită de profesor, pentru a sugera că tactul pedagogic este necesar în orice interacțiune.

apără școala, slujitorii și beneficiarii ei, aceste calități rarissime l-au impus. Toți doreau să fie prezent la toate activitățile, în toate localitățile, școlile. Atunci când lipsea, știam că noi, cei din echipă, eram acceptați pentru că purtam garanția mentorului.

Proiectele, acțiunile erau gândite din perspectivă mai largă, culturală, cu accente pregnant axiologice, pentru că experiențele au valoare doar prin ceea ce rămâne la finalul lor. „Cercetarea a funcționat pe baza entuziasmului profesorilor și a eforturilor școlilor. Aceste unități au devenit școli pilot și ar trebui să fie tratate ca atare și în viitor” [4].

Holismul concepției sale este evidențiat de toate lucrările, constituindu-se într-unul dintre imperativele continuității. Educația permanentă „acționează ca un principiu integrator” [5], este globală, continuă, integrală, este „centrată pe inițiativă, spirit inventiv și autonomie socioprofesională” [6]. Continuitatea nu este un proces care se instaurează la un moment dat, ci va funcționa dacă se instituie din faza inițială, dacă este dintru început temeinică. „Autoeducația nu poate deveni continuă și eficientă dacă educația inițială, generală sau profesională nu l-a pregătit pe individ pentru îndeplinirea sistematică a unei astfel de activități pretențioase” [7]. Este adevărat, va sublinia autorul educației de la frontiera dintre milenii, că din „perspectiva educației permanente rolul școlii se modifică devenind mai complex și mai important” [8].

Pentru a fi garantată continuitatea educației, a atitudinii superioare față de rolurile pe care fiecare și le asumă în relația cu lumea, cu societatea, ei, slujitorii școlii, sunt chemați să-și modifice percepția despre menirea lor. Nu doar metodele și tehnicile de lucru se modifică, ci este imperios necesară „renunțarea la magistrocentrism” în favoarea „pregătirii educatorilor ca formatori ai elevilor”, apti „pentru identificarea faptelor purtătoare de viitor” [9]. Cei mai siguri apărători ai viitorului nu pot fi alții decât copiii, tinerii. Lor le acordă George Văideanu cea mai mare încredere pentru continuitate, de aceea le va cere foarte mult adulților. Consecința, la nivelul gândirii sale, este că „prețul talentelor” se cere cunoscut mai întâi de educatori, apoi de purtătorii acestora. Pilda „talanților” încredințați de la naștere este vie la G.Văideanu. Apelează la exemplul Japoniei pentru a arăta ce înseamnă grijă pentru talent, în contrast cu posibilitatea irosirii neglijente a acestuia. „Gestiunea acestei subtile mișcări a aurului cenușiu este încredințată de japonezi ordinarilor bine programate de specialiști, știindu-se că ele nu uită, nu greșesc și semnaleză responsabililor ezitățile sau crizele înregistrate de un talent în evoluția sa” [10].

Educația este direct și inseparabil legată de importanța pe care o are educația școlară a copilului, a tânărului, de modul în care sistemul de învățământ funcționează – la toate nivelurile, de rolul acestuia în macrosistem. Nevoia de educație a copilului și a adultului nu diferă. Centrarea pe unul dintre ei nu presupune ignorarea celuilalt, așa cum limitarea atenției la copil nu rezolvă nevoile de dezvoltare prin cunoaștere ale unei societăți. Investiția în copil devine eficientă dacă se transformă într-o dublă preocupare la adult – când este, pe de o parte, politică a statului, a sistemului, iar, pe de altă parte, când devine interes și strategie de dezvoltare personală, a fiecăruia.

Preocuparea pentru a dezvolta ceea ce li s-a dat, capacitatea profesorului de a persuadea, prin argumente necontestabile, se întemeiază pe știința de a valorifica experiențe proprii, analize comparate, de a apela, cu mare grijă, la povestiri generatoare de motivații pentru comportamente și atitudini dorite. Studiile de caz – vizând evoluțiile și istoriile unor țări – devin resurse de alimentare consistentă a ideilor sale. Actualitatea lor este remarcabilă, ținând cont că, în urmă cu peste treizeci de ani, pornind de la experiența Japoniei, G.Văideanu sublinia importanța „consensului național în privința respectului față de educație și cultură”, reamintind că numai prin educație putem „să-i redăm (omului) încrederea în trecutul țării și în viitorul ei, formându-l în spiritul muncii, al inventivității și al patriotismului” [11].

Patriotismul lui G.Văideanu era unul ce garanta continuitatea educației, reprezenta șansa de a rămâne în limitele rezonabile ale unității și diversității, ale duratei lungi în relația cu discontinuitatea, subordonată politicului, modelor, influențelor necontrolate. Experiența sa de viață arată profesorului punctele nevralgice, amenințările. El a trăit direct și, mai ales, prin drama magiștrilor săi, dezastrul discontinuității, înstrăinării, subordonării oarbe, renunțării la identitate. O vizită, în 1990, la Iași, a prietenului său Sh.Rassekh⁴ va confirma aceste temeri, mărturisite în vremea activității la UNESCO Paris. La întâlnirea cu studenții noștri, oaspetele este întrebat de unul dintre ei: ce trebuie să facă pentru a deveni cetățean european? După îndelungă și calculată tăcere, i se răspunde: *să fiți român!* Tânărul, doritor de orice alt răspuns decât cel oferit, se revoltă

⁴ Coautor cu G.Văideanu al lucrării *Les contenus de l'éducation: perspectives mondiales d'ici à l'an 2000*, UNESCO, Paris.

spunând că tocmai asta nu vrea. După un nou răgaz de gândire, prelungit, i se spune: *de nimeni, nimeni nu are nevoie! Dacă nu ai dovada apartenenței, a identității, atunci rămâi un nimeni, de nimeni dorit*. După întâlnire, în drum spre catedră, a mărturisit că răspunsul a fost construit pe concepția permanent exprimată de George Văideanu.

Cu siguranță, unul dintre vârfurile „triunghiurilor educației”⁵ este cel așezat pe continuitate, pe tradiție, pe garanția că niciunul dintre oameni, niciodată nu se va simți fără de rădăcini. Pe baza lor se vor construi, se vor alimenta – la vreme potrivită sau mai târziu, pe durata întregii vieți, valențele talanților primiți. G.Văideanu vorbește inclusiv despre o nouă șansă pe care o oferă continuitatea în educație. Este mai mult decât înțelegerea celei de a doua șanse date alfabetizării, dobândirii „competențelor de bază” – citit și socotit. Educația permanentă se întemeiază pe motivația și efortul alimentat neîncetat de credința că responsabilitatea devenirii noastre este individuală și colectivă, a persoanelor subsistemului specializat și a sistemului social în ansamblu, a tuturor celor implicați – pe o poziție de decizie, de exercitare a măiestriei de formator sau de râvnitor și truditor întru autoedificare, desăvârșire. În vârful unui triunghi va sta educatorul – părinte, profesor, mentor, prieten, în toate ipostazele sale, cu toate rolurile îndeplinite pe rând, unul câte unul, ori simultan. G.Văideanu ne amintește că japonezii (tot ei!), după o atentă analiză, au decis că este nevoie de *mai mult răgaz asigurat profesorilor*, pentru a gândi la exerciții formative, pentru a se detașa de griji impuse de salarii nesatisfăcătoare, pentru a se consacra preocupărilor de ancorare a învățării în nevoile emergente ale vieții sociale [12].

Aceste imperative nu sunt rezultatul unor căutări aride, ele rezultă din relația directă și inseparabilă dintre educație și dezvoltare. Aspirația continuă a dezvoltării poate fi împlinită de educația definitorie pentru durata întregii vieți. „Dezvoltarea se realizează prin educație și pe baza produselor ei” [13]. Astfel, educația continuă devine prima „soluție de sinteză”, capabilă să invite la sporirea eficienței formative a învățării, să permită asigurarea relevanței conținuturilor, promovarea interdisciplinarității, „acceptarea asaltului de idei ca o modalitate de exercitare a gândirii și de stimulare a creativității” [14].

Dezvoltarea prin educație – altfel nici nu poate fi măcar concepută! – depinde de angajarea întregii capacități de învățare a fiecărei persoane, de utilizarea tuturor pârghiilor de sprijinire reciprocă a subiecților și grupurilor, de numărul și calitatea specialiștilor angajați în atingerea obiectivelor, de identificarea și valorificarea tuturor resurselor educogene ale societății, de climatul și statutul deținut de școală și educator. Afirmația are susținere în politicile consecvente ale unor țări precum Danemarca, Germania, toate țările nordice, dar și în diversele perioade din istoria națională.

De la atribut rezervat celor aleși, care își pot îngădui un asemenea demers de desăvârșire continuă, educația adulților dobândește statutul de acțiune necesară pentru sprijinirea maselor – prin școli, universități populare, și apoi de politică europeană și mondială asumată de UNESCO. De la prima Conferință Internațională de Educația Adulților, desfășurată la Helsingør (1949), statele membre UNESCO și-au stabilit ca sarcină prioritară asigurarea drepturilor la educație pentru toți. Următoarele conferințe, de la Montreal (1960), Tokyo, (1972), Paris (1985), Hamburg (1997), precum și cea de la Belem, Brazilia (2009), au căutat soluții de transformare a obiectivelor în realitate, solicitând guvernelor să includă educația adulților în sistemul educației continue⁶.

Educația adulților este impusă de complexitatea și rapiditatea schimbărilor înregistrate la nivelul fenomenelor economice, tehnologice și culturale, de necesitatea permanentei adaptări și readaptări a modului de viață în spațiul globalizant. În noua etapă, supranumită a cunoașterii, cunoștințele au valoare de capital pentru dezvoltarea personală, națională, regională, internațională, fiindcă evoluția la toate nivelurile depinde de capacitatea de a crea, utiliza, disemina și valoriza producția de cunoaștere. Noile tehnologii de comunicare și informare intensifică nu doar ritmul schimbărilor, ci însăși viața utilizatorilor, creându-se rețele virtuale pentru schimb de opinii și experiențe. Pentru autorul eseurilor, studiilor și volumelor dedicate, în anii '70 și '80, educației „dintre milenii” și din „perspectiva 2000”, continuitatea este un drept fundamental, pe baza căruia se vor exercita toate celelalte: de a citi și a scrie; a întreba și a primi răspunsuri; a imagina și a crea; a cunoaște lumea și a participa la scrierea istoriei; a avea acces la toate sursele de educație, a-și dezvolta competențele individuale, dar și pe cele colective [15].

⁵ Heribert Hinzen, *Triunghiurile de aur ale învățării*. În: L.Șoitu. Volumul celei de-a doua Conferințe internaționale de educație a adulților, Iași, 2006.

⁶ O amplă analiză a importanței diverselor etape și documente UNESCO, din ultimele două decenii, oferim în *Prefața* la Laurențiu Șoitu (coord), *Dicționar enciclopedic de educație a adulților*, Ed. Universității Al.I.Cuza din Iași, 2011.

Dacă prima Conferință Mondială UNESCO din Helsingør se supraintitula *Adult Education*, cea din Montreal poartă titlul *Adult Education in a Changing World/Educația adulților într-o lume în schimbare*, sugerându-se astfel orientarea spre problemele și fenomenele devenite critice, care nu pot fi soluționate decât prin intermediul educației adulților – privită, de această dată, nu doar în continuitatea unui proces, ci și ca sursă de comportamente/modele superioare, necesare pentru toate vârstele.

Desigur, Conferința Mondială UNESCO de la Tokyo (1972) este aceea care aduce *Recommendations on the Development of Adult Education* [16]/*Recomandări pentru dezvoltarea educației adulților*, o adevărată *Art Magna Charta* a educației internaționale a adulților, completată de cea de la Hamburg (1997), prin *Agenda for the Future* [17]/*Agenda pentru viitor*, dictată de așezarea noastră *facing humanity on the eve of the twenty-first century/față în față cu umanitatea din zorii secolului al XXI-lea* – lucrare ce a beneficiat de o largă circulație, fiind tradusă și în limba română. De remarcat că în ultimele decenii ale secolului al XX-lea multiple au fost lucrările consacrate educației continue, dar unanim recunoscute rămân două dintre contribuțiile lui George Văideanu [18, 19], profesor permanent al Universității noastre, expert UNESCO, membru a numeroase organizații mondiale ale educatorilor.

Lucrări cu aceleași preocupări au existat și în afara Uniunii Europene, un exemplu fiind Raportul Delors *Learning: The Treasure within* tradus ca *Învățarea: Comoara lăuntrică* [20], un studiu UNESCO prin care se analizau, în 1995, cerințele unui sistem eficient de formare pentru secolul al XXI-lea. Problema principală a acestui program a constituit-o perspectiva învățării pe tot parcursul vieții, considerată drept *Learning throughout Life*. Este momentul în care decidenții de politici educaționale europene și internaționale împreună cu cei naționali caută soluții pentru garantarea atingerii dezideratelor afirmate. *One hour a day – one week a year / O oră pe zi – o săptămână pe lună* este un slogan și o cerință adresată politicilor fiecărui sistem național de educație. Educația continuă devine element al creșterii coeziunii, al învățării și conștientizării rolurilor de stimulare a implicării active în toate provocările și solicitările vieții sociale.

Vorbind despre „spirală învățării continue” [21] G.Văideanu prefigurează „conceptele-cheie” din *Memorandumul educației pe durata întregii vieți* (2000) și „competențele-cheie” din *Recomandarea Parlamentului și a Consiliului European* (2006), însoțite de cele șase „mesaje-cheie”: Noi competențe de bază pentru toți; Realizarea unor investiții superioare în resursele umane; Încurajarea inovației în predare și învățare; Valorificarea învățării; Regândirea orientării și consilierii; Să apropiem mai mult învățarea de domiciliu.

*Triunghiurile de aur ale educației continue și a adulților*⁷ este formula care definește și concepția lui G.Văideanu despre învățare ca proces. *Learning must be associated with all dimensions of life, expressed in the terms of long, wide and deep* [22]. *Lifelong – Life wide – Life deep*/pe tot parcursul vieții, pe orizontală – pentru toate dimensiunile și pentru toți, pe adâncime, pe verticală, în adâncime, în profunzime. Celelalte douăsprezece triunghiuri – identificate de H.Hinzen în lucrarea amintită – vin să completeze imaginea despre multitudinea interdependențelor posibile și necesare: Competitiveness – Employability – Mobility; Policy – Legislation – Financing; Public – Company – Individual; General – Civic – Vocational; Participants – Programs – Providers; Government – NGOs – Universities; European – National – Local; Practices – Theories – Strategies; Coordination – Cooperation – Competition. *Acest sens al interconectivității și interdependenței* – spune autorul – *asemănătoare celor dintr-un triunghi l-am descoperit pe când mă pregăteam, anul acesta* (2006), *să vin la Simpozionul Universității din Iași. Eu am fost invitat să prezint gândirea mea despre o legislație a educației adulților* [23] – afirma H.Hinzen, când a participat împreună cu profesorul Joachim Knoll la Comisia de Învățământ a Parlamentului României⁸, în calitate de experți europeni. La aceeași conferință, după ce s-a întâlnit cu prietenul și invitatul nostru, profesorul Văideanu avea să exclame că *în Germania există poate cei mai buni continuatori ai ideilor UNESCO ce pregăteau noul mileniu*.

Ideile fundamentale exprimate de G.Văideanu ne îngăduie să spunem că *educația continuă înglobează toate aspectele și dimensiunile actului educativ, iar întregul care rezultă este mai mult decât suma părților. Educația permanentă nu este nici un sistem, nici un domeniu educativ, ea este principiul pe care se bazează organizarea globală a sistemului educațional* [24].

În urmă cu un an, împreună cu academicianul Ioan Aurel Pop, Rectorul Universității Babeș Bolyai din

⁷ Sintagmă consacrată de Heribert Hinzen la cea de a II-a Conferință internațională de educație a adulților, Iași, 2006.

⁸ Work-shopul *Oportunități legislative privind educația adulților*, 29 mai 2006, ora 11.00 – 14.00, Palatul Parlamentului, sala de ședințe a Comisiei pentru învățământ, știință, tineret și sport a Camerei Deputaților.

Cluj-Napoca și Prorectorul Romiță Iucu, de la Universitatea București, consemnam acceptarea nominalizării noastre a ministrului Spiru Haret pentru includerea sa în *International Continuing and Adult Education, Hall of Fame*, Oklahoma, USA. Atunci, tustrei am înaintat nominalizarea – din nefericire, tot Postmortem – a profesorului George Văideanu. Ambii au demonstrat – prin concepție, atitudine și acțiune – că în educație nu există niciun fel de granițe – temporale, geografice sau de altă natură. Ambii au evidențiat că între vremelnicele secole – XIX și XX, pentru Haret, XX și XXI pentru Văideanu – se așează permanența credinței, iubirii de oameni, speranța că perenitatea educației va dăinui prin produsele ei culturale, spirituale, prin măsura atent aleasă gândului, proiecțiilor, faptelor.

Referințe:

1. *Educația Adulților. Cercetare științifică și acțiune culturală*. București, 1968.
2. VAIDEANU, G. *UNESCO 50*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1996, p.33.
3. VĂIDEANU, G. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Editura Politică, 1988, p.142-145.
4. VAIDEANU G. *UNESCO 50*, p.19.
5. VĂIDEANU G. *Educația la frontiera dintre milenii*, p.139.
6. Ibidem, p.141.
7. Ibidem, p.142.
8. Ibidem.
9. Ibidem, p.144.
10. Ibidem, p.61.
11. Ibidem, p.55.
12. Ibidem, p.62.
13. Ibidem, p.63.
14. Ibidem, p.126.
15. Ibidem, p.145.
16. UNESCO. *Recommendations on the Development of Adult Education*, adopted by the General Conference at its nineteenth session Nairobi, 26 November 1976, Paris.
17. CONFINTEA. *Adult Education, The Hamburg Declaration, The Agenda for the Future*, Fifth International Conference on Adult Education, 14-18 July 1997, Hamburg.
18. VĂIDEANU, G. *Educația la frontiera dintre milenii*.
19. RASSEKH, Sh., VĂIDEANU, G. *Les contenus de l'éducation: perspectives mondiales d'ici à l'an 2000*, UNESCO, Paris, 1987.
20. DELORS, J. *Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI, Comoara lăuntrică*. Iași: Polirom, 2000.
21. VĂIDEANU, G. *Educația la frontiera dintre milenii*, p.148.
22. ȘOITU, L. (coord.). *Standarde și exigențe în educația adulților*. Iași: Sed Libris, 2006, p.26.
23. Ibidem, p.25.
24. ȘOITU L. *Dicționar enciclopedic de educație a adulților*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza,” 2011, p.10.

Prezentat la 20.11.2016